No. ११२६ - घ

Title दार्शपौर्णमासयोः स्थालीपाकविधिः

Author

Extent १० Age १८८४

Subject सूत्रपद्धति : सम्पूर्णम्

नं० ११२८-घ

दार्शपौर्णमासयोः स्थालीपाकविधिः

नं० ११२७-घ

१० पत्रे

पत्राणि १० (दश) (सम्पूर्ण)

लि० संवत् १८८४

सं० ११२८४
दर्शपौर्णमासस्थालीपाकः
१४ पत्राणि
[illegible] सं १८२४ वि०
लि० सं० १८२४ वि०

ॐ श्रीगणेशाय नमः ॥ अथ गृह्याग्नौ हविर्न एवं गृणाति विशेषणाति विशिष्टायां
श्रुणयनियोः हश्री पौर्णमासामावास्यास्थालीपाकाभ्यां यक्षे तत्र दर्शे पौर्ण
मासस्थालीपाकेन यक्ष्ये इत्यतः दर्शस्थालीपाकेन यक्ष्ये तद्धोमयोन अ
हतिणमुपलिप्य हतिणेषो उदीच्यां प्राच्यामर्धप्रमितं गलानि न्या
न्ता हतिणापक्रमाद्ध ईकूसेस्या प्रादेशमात्रामेकां लेखां तस्या हति
णोत्तरयोः प्रागायते द्वे रेखे विधाय संस्पृष्टे प्रादेशसंमिते द्वे लेखे लि
त्वा तयोर्मध्ये परस्परमसंसृष्टा उदक्संस्थाः प्रागायताः प्रादेशसंमि
ताः तिस्रः हतिणपूर्वे लेखा विलिख्य कलमूलेन हतिणहस्तेनोल्लिख्य गम·
लेखानकेन कलम रगाग्ने निधाय स्थण्डिलमद्भिरभ्युक्ष्याकल १

मारुद्वेयोनिरस्य कालाग्निरुद्राल्यर्षिर्गायत्रीभवेत् ततस्तैर्गणसेनासंभवेमगणाम
येनवा पादयुग्मेन संपुटीकृत्य मस्तगास्तिस्याश्चाविधागारान्यगर्ह्याह्वासमस्दे
विघ्नसमममिनमाहूतेस्यांडिलादाग्नेयानिधाय अघोरमन्त्रस्याग्नेयोवृष्व
ऋतोग्निस्त्रिष्टुप् अग्निसाधारणेविनियोगः ॐ अघोरमन्त्रस्यातिथिर्डेशल
रुद्रमेनोपकल्पयन्पादिक्लिदिहान् विस्तायमनेत्यमिघुनोविरस्याशाश्वपनामाभ
राभोजनानि एहुम्पदस्तहोतानिषीरारयः सप्तरतोभवानः अवतोवा ५
गोरसीविग्रमिन्नेणनामहेसामनमाय देवान् इमत्तैरागाथ अकाका
रनेहूरीकृत्य समस्तबाहूतीनांपरमेष्ठीप्रजापतिःप्रजापतेर्हस्तौ अग्नि
प्रतिष्ठापनेविनियोगः ॐ भूर्भुवस्स्वरोमसमृकनामानमग्निंप्रतिष्ठापया

मि द्योतितेधनानि निहितानि वेदच्युसस्याममोधश्रयायेरेवं चत्वारि शृंगाशा

सा. मरेवोऽग्निर्निमिकृत्य अग्निमूर्तिध्याने विनियोगः चत्वारि शृंगा त्रयो अस्य पादा

२ द्वे शीर्षे सप्त हस्तासो अस्य त्रिधा बद्धो वृषभो रोरवीति महो देवो मर्त्यां आ

विवेश सप्तहस्तश्चतुःशृंगः सप्तजिह्वो द्विशीर्षकः त्रिपात्प्रसन्नवदनः सुखा

सीनः शुचिस्मितः स्वाहां तु दक्षिणे पार्श्वे देवीं वामे स्वधां तथा बिभ्रद्दक्षि

णहस्तैस्तु शक्तिमन्नं स्रुचं स्रुवं तोमरं व्यजनं वामे घृतपात्रं च धारयन्

आत्माभिमुखमासीन एवंरूपो हुताशनः अग्ने वैश्वानर शाण्डिल्यगोत्र मेषध्वज

प्राङ्मुख मम सम्मुखो भव अग्नये स्वाहा चानित एवं हृस्मिदे मरहोत्रा त्रिप रा. २

मोऽग्निमुखकरो मे देवतापरिग्रहार्थमन्वाधानं करिष्ये अस्मिन्नन्वाहिते

ग्नेर्जातवेदसमग्निमिध्मेन प्रजापतिं चाघारदेवते आज्येन अग्नीषो प्रजापतिं
मौ चक्षुष्यावाज्येन अग्निप्रधाने अग्निमग्नीषोमौ च प्रधानदेवते चरु
द्रव्येणारदेशेन अग्निमिन्द्राग्नी च प्रधानदेवते चरुद्रव्येण शेषेणाग्निं स्वि
ष्टकृतमिध्मसन्नहनेन रुद्रं अयासमग्निं देवान् विष्णुमग्निं वायुं सूर्यं प्र
जापतिं चैताः प्रायश्चित्तदेवता आज्येन ज्ञाताज्ञातदोषनिबर्हणार्थं त्रि
वारमग्निं मरुत आज्येन यक्ष्ये विश्वान्देवान् संस्रावेणाप्ययक्ष्ये अङ्गदेवताः
प्रधानदेवताः सर्वाः सन्निहिताः सन्तु सांगोपांगेन कर्मणा सद्यो यक्ष्ये द
क्षिणतः परिस्तरणात् पूर्वे परिस्तरणादुपरि ब्राह्मणो नापरमेष्ठी प्रजा
पतिः प्रजापतिर्हिरत्नी अग्न्याधानसमिद्धोमे विनियोगः ॐ भूर्भुवः

सुः स्वाहा प्रजापतये स्वाहेत्येनमम परिसमूह्य परिस्तीर्य पर्युक्ष्य नैऋत्या
या. स्यामतौ स्त्रां वोदगग्रान् दर्भान् स्थाप्य वाचा सम्बोध्यां च प्रागग्राः पूर्वपश्चिम
२ परिस्तरणात् नैरृत्यापोरुपरि उत्तरपरिस्तरणोत्तरनैरृत्यग्रयोरधस्तात्
3 नैवं दर्भोस्थानीयनसाद्याप्यैकैकस्याः दिशि चत्वारः षोडश वा
ततोग्नेर्दक्षिणतो ब्रह्मासनार्थं स्तरणं तस्य पात्रासादनार्थे कांश्चित्स्था
गग्रान् दर्भान् स्तृणीयात् अग्नेरैशान्यां तस्मिं भस्मापरिषिच्य उत्त
रतोग्नेर्दर्भेषु दक्षिणपाणिना भाजनक्रमेण वहस्याल्लीधोदणेषा याम.
दर्वीस्रुवौ प्रणीताप्यासमपात्रे इध्माबर्हिषि स्रुपक्षालानि नवलपात्रं २
स्रुमलचेति द्वे द्वे उदकपवित्रयोः कोशस्य ग्राम्यासादयेत् ततः प्रोक्ष

णीपात्रमन्त्रानेकृत्वा तच्चानेनरागभिन्नसाग्रसमस्थल प्रादेशमात्रेकु
शाद्वयरूपेपवित्रेनिधाय अङ्गुष्ठाभिरङ्गुलिस्थाग्रेषु नसंस्थापयित्वा गंध
पुष्पादिभिःसंपूज्य इत्तरयोरंगुष्ठोपकनिष्ठिकाभ्यामुदगाग्रेपवित्रेधृत्वा
स्थापयित्वाकृत्स्नपूर्व पात्रात्प्रणीतानां निकृत्वा इध्मवर्हिःसमवेतानिपात्रा
णिविः प्रोक्षयेत ताम्रपात्रः किंचिन्नमंडलेप्रक्षिपेदिमंत्रेण प्रणीतापात्र
मग्नेःप्रसमुद्धृत्य निधाय तेषुपवित्रेनिधाय तोयंकृत्वाभिरद्भिरङ्गुलिस्थाग्रेषु स्थापयित्वा गं
धपुष्पाक्षतैर्नानिवेद्य मृत्तिकासमसमुद्रम ओंपवित्रपवःप्रपोतामि इदंमम
निर्वर्तनाय बहुसमरनस्यामीशिष्यते इदमप्युतेयवनेगोपापायसमयन्त्रेपादिसमपत्रेप
निपादि समाप्याहि ओंभूर्भुवःस्वः इदंस्वस्तिमप्युतनः ओंमप्राणाय स्वाहेक

न्नरत्नोदर्भेषु निधाय तेषु विश्वे गृहीत्वा पुरस्तैर्दर्भैराच्छादयेत ततः अग्न्यगारेउ
या· उत्तरेण कृतेषु निधाय तत्र प्रागग्रे पवित्रे निधाय अग्नये त्वा जुष्टं निर्वपामि
५ चतुर्वारं निरुप्य अग्नीषोमाभ्यां त्वा जुष्टं निर्वपामि दर्शे तु अग्नये त्वा
जुष्टं निर्वपामि इन्द्राग्निभ्यां त्वा जुष्टं निर्वपामि तेषु विश्वे [illegible] व्रीहीन्
मुपरि निधायोत्सृताभिरद्भिर्निर्वापसंख्यया प्रोक्ष ततः पात्रालाभमुत्तर
तः प्राग्ग्रीवमास्तीर्णे कृष्णाजिने उलूखलं निधाय तस्मिन्नुलूखले मुसलेन
पत्न्यवहन्यात् त्रिः अवहत्य ततः प्रक्षालितं तान् तण्डुलान् एकपात्रे
वा ग्निर्दग्धमन्त्रमस्त्राविमेतद्रूपमपकेसमाप्तं तेचरुपात्रे तेषु विश्वेभ्याज्य रामः· ५
पात्रे निधाय आज्यपात्रं ततः संस्थाप्य तस्मिन्नाज्यमासिच्य अग्नेरुत्तरत

क्षिपेत्ततोगागाग्नमसुनासहागेहरकपरिस्तरणाद्बर्हिर्निधाय तेषाञ्जपा
त्रमध्येत्रिम जलनादभौम्यकेनावज्ञाल्यागष्ठपर्वमात्रेप्रदालिते
दर्भाग्रद्वयमात्मप्रलिप्य भुनर्जलनान्तेनैवदर्भौम्यकेनचरणासहा
मंत्रिःपर्यग्निंकृत्वा नउल्मकेनिरस्यापस्पृष्टाज्यपात्रेभ्रुविकर्षनिवो
र गहासोगागानगैामत्यस्यापस्पृष्टानत्रस्येमेवास्ते सविनुहाद
रणयस्रूपस विनाप्रडलिकृ ग्राजस्थाल्पवनैविनियोगः गेसविनु
ष्ठाभसवउस्मनाम्यच्छिद्रेणापवित्रेणवसोः सूर्यस्यरश्मिभिः प्रागग्रमनो नि:
नि म्यकृत्वमेत्रेणाहिसलो गोल्पवित्रेसंत्ताप्यसाहा संतापयेदनुमम
अग्नेःपश्चात्परिस्तरणाद्बर्हिरात्मनोग्रतोभूमिंप्रोक्ष तद्बर्हिः सत्र

हूनींग्निमद्भ्यग्रग्रीघमार्गेनस्यो बर्हिः प्रागग्रमविरलमास्तीर्य त
या. स्मिन्नाज्यपात्रं निधाय स्रुवादीन् संमार्जयेत् दक्षिणहस्तेन स्रुक्स्रुवौ
४ गृहीत्वा सव्येन काष्ठिरुद्भौ नारायणसे वाग्रीघ्रेनाप्य स्रुचं निधाय
5 स्रुवं सबिलमग्रे स्त्रवृष्टममध्यान्ममग्रतः प्राक्प्रहृतौ यावद्ध्यपि
स्थाण्डिले भवेत् ऊशानां मूलतो देउमेकैकं चिमृजेत्तवै घोऽयमनाप्य
वामायुर्वर्हिषु त्वरितो ऽ हनात् ममस्थानः ऊशोद्धौमामासाद्योत नरतः स्रु
वात् तान्कुशान् हृतन संस्कारान् प्रोक्ष्य गौमहरेदय प्राज्यमस्थाल्या
मन्तरतः स्रुगाद्यं निधायोदकं स्पृष्ट्वा दर्भान् द्भिः प्रताल्पविनाग्रावत् दम.
गृहीत्वा ततः स्रुक्स्रुवं चहस्तवगर्दैते नाज्येनाभिघार्य उदगद्वासा ४

स्मान्नुयोमेध्येननोनाज्ञारहितिणिनोवर्हिषिसोतरमासाद्यश्वनरयमिषी
येहविः सृयक्कारणाम्पात्रोतरेवर्षांनुयोमध्येनिधायेकारश्शोग्गुलिमि
मि तेरेशोगंधयुष्याहिरिणिमसमेचमवेयेत् विष्यानिनद्मनयोवेंस्मश्रुता
निसिहूपू यस्मवैनेविनियोगः ॐविश्यानिनोदुर्गीहाजातवेदः सिंधुं
ननावादुरितात्तिपर्षि यग्नेयत्रिवन्नमसास्स्यणानोस्माकंबोध्यविताता
नूनां यस्ताहूराकेरणामनुमानोमेसंमत्यीजोहवीमि ज्ञानवेरोयशो
यस्माप्रथेहिमजाभिरग्नेयमतनमसणा यस्मैतेसुकृतेजातवेदउलो
कमग्नेकृणवस्योनं यश्विनंसपुत्रिणंवीरवंतंगोमंतंरयिंनशतेसस्ति
याम्मानेचालकमस्मरस्तयताल्य इध्मंयंधनरज्जुमिधमस्थानेनिधाय

त्मा

पाणिनेध्ममादाय मूलमध्याग्रेषु स्रुवेणाज्येनाभिघार्य मूलमध्ययोर्म
या. ध्यभागेष्वग्नौ स्वयं तेनामन्त्रेणोज्ज्वालनेत्तदिध्मं हूय इध्मस्त्वनेतिनि
६ योगः अयंत इध्म आत्मा जातवेदस्तेनेध्यस्व वर्धस्व चेद्ध वर्धय चास्मान्प्रजया
पशुभिर्ब्रह्मवर्चसेनान्नाद्येन समेधय स्वाहा जातवेदसेग्नय इदंन मम
स्रुवेणाज्यमादायाग्नेरायतनस्य वायव्यकोणमारभ्याग्नेयीकोणप
र्यन्ते प्रजापतये स्वाहा प्रजापतय इदं इन्द्रायाज्यमादाय नैर्ऋत्यकोण
मारभ्येशानीपर्यन्ते प्रजापतये स्वाहा प्रजापतय इदं. सर्वं निर्दिष्टेनैव
देवतामनुद्दिश्य इध्यक्रमेण इदमग्नये इदमग्नीषोमाभ्यां इति च हुत्वा गृम. ६
भागामनन्तरं मेक्षणमभिमर्शनानन्तरायावदानधर्मेणाज्युक्तयाव स्रुवेणाक

वाज्यमुपस्तीर्य पात्रस्य मध्ये चाभिघार्य विष्टमात्रिज्वालामेवाग्नये स्वि।
स्वाहे माज्यभागयोर्मध्यप्रदेशे तन्त्र्यमग्रेदेशे वा ग्राकारयत्नं वा दापरस्थापा
र्श्वेन हुत्वा अग्नये स्वाहा अग्नय इदं अग्नीषोमाभ्यां स्वाहा अग्नीषो
माभ्यां इदं न अग्नीषोमपदस्थाने इंद्राग्निभ्यां स्वाहा इंद्राग्निभ्यामिदं
स्विष्टकृते हविरभिघार्य यदस्येति हिरण्यगर्भोग्नि रति धृतिः स्विष्टकृद्धो
मे विनियोगः यदस्य कर्मणोत्यरीरिचं यद्वान्यूनमिहाकर अग्निष्टत्स्वि
ष्टकृद्विद्यात्सर्वं स्विष्टं सुहुतं करोतु मे अग्नये स्विष्टकृते सुहुतहुते सर्वप्रा
यश्चित्ताहुतीनां कामानां समर्धयित्रे सर्वान्नः कामान्त्समर्धय स्वाहा अ।
ग्नावीशानदेशे जुहुयात् अग्नये स्विष्टकृत इदं न मम त्रिसंधानेनहुते हु

ग्रयपशुपतयेस्वाहा पशुपतयेरुद्रायदेवेनमम अयाश्चेतिविमदऋषिःअया
पा. १ ग्निःपंक्तिःप्रायश्चित्ताज्यहोमेविनियोगः अयाश्चाग्नेस्यनभिशस्तीश्च
सत्यमित्त्वमयाअसि अयासावयसाकृतोयासन्हव्यमूहिषेयानोधेहिभे
षजंस्वाहा अयसेअग्नयइदं अतोदेवाइतिमेधातिथिर्विष्णुर्गायत्रीप्रायश्चित्ताज्य
होमेविनियोगः अतोदेवाअवन्तुनोयतोविष्णुर्विचक्रमे पृथिव्याःसप्तधा
मभिःस्वाहा देवेभ्यइदं इदंविष्णुर्मेधातिथिर्विष्णुर्गायत्रीप्रायश्चित्ताज्या
होमेविनियोगः इदंविष्णुर्विचक्रमेत्रेधानिदधेपदं समूढमस्यपांसुरेस्वा
हा देवेभ्यइदं व्यस्तसमस्तमहाव्याहृतीनांविश्वामित्रजमदग्निभरद्वाजक राम. १
श्यपांगिरसअत्रयऋषयः अग्निवायुसूर्यःप्रजापतयोदेवता गायत्र्यादीनि

छंदांसि प्राजापत्याग्न्याज्यहोमे विनियोगः ॐ भूः स्वाहा अग्नय इदं॰ ॐ भुवः स्वा
हा [redacted] वायव इदं स्वः स्वाहा स्व॰ भूर्भुवः स्वः स्वाहा प्रजापतय इ
दं अग्नावाग्नितिमंत्रस्य पुत्र्यादित्यगर्भोऽग्निस्त्रिष्टुप् आयुष्टिराज्यहोमे
विनियोगः ॐ अग्नावाग्नेयरोऽस्तानेयज्ञस्य क्रियते मित्र अग्ने नरस्यका
स्यपते हविर्वेस्य पथ्यानये स्वाहा अग्नय॰ शुक्लवसमिति नायज्ञोयज्ञः शुक्लवसे
मितः अग्नेन्नतरस्यकस्यनेहविर्वेस्य पथ्यानये स्वाहा अग्नय इदं॰ यस्मात्कृते
साम्यस्त्रिनोऽग्निस्त्रिष्टुप् आयुष्टिराज्यहोमे विनियोगः यस्यात्कृतामनसा
न दीनदक्षोयज्ञस्यमन्वतेमर्मासः अग्निष्टद्धोता क्रतुविद्विजानन्यजिष्ठो दे
वाँ ऋतुशो यजाति स्वाहा अग्नय इदं यद्देवा अभिनयाम करत्त्रिष्टुप्

मंत्रतंत्रविपर्यासादिनिमित्तप्रायश्चित्तार्थमहाहोमे विनियोगः यद्वोदेवातिपातं
या॰ यानिवाचाविप्रयुतीदेवहेलनं अरावोस्मानभिदुच्छुनायतेन्यत्रास्मिन्
८ [redacted] मरुतस्तन्निधेतन स्वाहा मरुद्भ्य इदं॰ सोमगतासिद्ध्यर्थसर्वा
8 प्रायश्चित्तकर्मणि ॐ भूर्भुवः स्वः स्वाहा प्रजापतय इदं विश्वेभ्यो देवेभ्यः स्वा
हा वि॰ वरिष्ठिसर्वाण्यपात्राणिनयेत् पूर्णमसि पूर्णं मे भूयाः सुपूर्णमसि सु
पूर्णं मे भूयाः सदसि सन्मे भूयाः सर्वमसि सर्वं मे भूयाः अक्षितिरसि मा मे क्षे
ष्ठाः प्राच्यां दिशि देवा ऋत्विजो मार्जयंतां दक्षिणस्यां दिशि मासाः पितरो मा
र्जयंतां प्रतीच्यां दिशि गृहाः पशवो मार्जयंतां उदीच्यां दिश्यापओषधयो मा राम॰
र्जयंतां ऊर्ध्वायां दिशि यज्ञः संवत्सरः प्रजापतिर्मार्जयंतां आपो अस्मानि ८

नमस्ते वरुणाय आपस्त्रिष्टुप्मार्जने विनियोगः आपो अस्मान्मातरः शुंधयं
तु घृतेन नो घृतप्वः पुनंतु विश्वं हि रिप्रं प्रवहंति देवीः उदिदाभ्यः शुचिरापूत
एमि इदमापः सिंधुद्वीप आपो ऽनुष्टुप्मार्जने विनियोगः इदमापः प्रवह
त यत्किंच दुरितं मयि यद्वाहमभिदुद्रोह यद्वा शेप उतानृतं सुमित्रिया न
आप ओषधयः संतु दुर्मित्रियास्तस्मै संतु योस्मान्द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मस्तदा
त्मि नेश्वरे रशकुशाग्रेरापः सिंचेत् ततो अघमर्षणपापश्लोक्यतपत्वं
जलोत्सर्गं सर्वपापक्षयं जलं । ॐ मा हस्य आपराभिषेचनानः सपावरितित्र सम्म
द्वेवादि नयाति सं पाप्मानं पीथ ताभ्यापः समुद्रात्केन अग्नेतेन श्रुतिं च
नमस्तां तापपायनालो पायनावावेयुः सवयुः सुनवयुर्विसवयुर्येकेकवोक्ष

स्य

षषः ऋषिर्दैवता त्रिष्टुप्रा विराट्छंदः अभ्युपस्थाने विनियोगः अग्नेत्वं
पा॰ नोअन्तमउतत्राताशिवोभवावरूथ्यः वसुरग्निर्वसुश्रवाअच्छानक्षिद्युमत्तम
९ रयिंदाः सनोबोधिश्रुधीहवमुरुष्याणोअघायतः समस्मात् तंत्वा
१ शोचिष्ठदीदिवः सुम्नायनूनमीमहेसखिभ्यः मानस्तोकेतिकुत्सोरुद्रोज
गती विभूतिग्रहणेविनियोगः मानस्तोकेतनयेमानआयुषिमानोगोषु
मानोअश्वेषुरीरिषः वीरान्मानोरुद्रभामितोवधीर्हविष्मन्तः सदमित्वाहवा
महे आयुषंजमदग्नेरितिललाटे कश्यपस्यत्र्यायुषंकंठे अगस्त्यस्यत्रा
युषंनाभौ यद्देवानांआयुषंद[illegible] दक्षिणस्कंधे तन्नोअस्तुआयुषंवामस्कंधे राम॰
शतायुषंशिरसि परिस्तरणानिदिक्षुमार्गेणपरिसमूह्य पर्युक्ष्य विषाणि ९

नो॰ अग्नये नमः गंधपुष्पधूपदीपनैवेद्यफलतांबूलदक्षिणानिनिवेद्य
पा॰ ८ मंत्रपुष्पं समर्पयामि ॐ चमे स्वरश्च मे यज्ञोपचेतनमश्च यत्ते न्यूनं तस्मैत
दुपयज्ञैतिरिक्तं तस्मै ते नमः स्वस्तिश्रद्धां मेधां यशः प्रज्ञां विद्यां बुद्धिं श्रियं ब
10 लं आयुष्यं तेज आरोग्यं देहि मे हव्यवाहन यस्यस्मृत्येति विलस्मृत्ता चम
धृतपवित्रग्रंथिविसर्जनं कुर्यात् इति दर्शपौर्णमासस्थालीपाकः स
माप्तः ॥ शुभम् ॥ संवत् १८ ८४ भाद्रपद वदि चंद्रवारे लिखितम् ॥ ॥

राम॰ ८